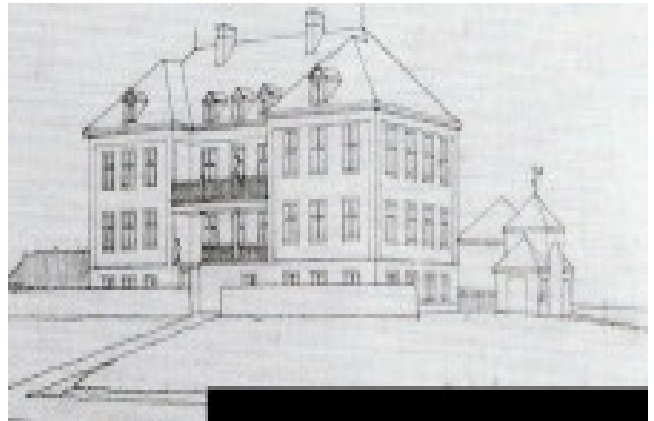

Folkenborg skole

Hegginkomplekset med Folkenborg skole til venstre. Tegnet av arkitekt Sigurd Bentsen i 1923

Kort historikk fra Eidsberg bygdehistorie. Folkenborg skole tilhørte Mysen ytre krets som ble utskilt fra Mysenfjordingen i 1908. Ytre krets holdt først til i leide lokaler i Frelsesarmeens hus «Gimle» og senere til dels i et klasserom i den gamle Mysenskolens. På begynnelsen av 1920-årene vedtok herredstyret å bygge eget skolehus for kretsen. Det ble to avstemninger over

beliggenheten, og Søndre Mysen vant over Karlstrup. Skolen ble bygget og tatt i bruk i 1927 under navnet Folkenborg. Navnet «Homsa» var også foreslått etter det gamle navnet på Mysenelva. (I dag er vi vel glade for navnet som ble valgt!). Skolen ble et praktbygg ved siden av kommunelokalet på Hegg. Skolen fikk fire klasserom, lærerværelse og leiligheter for lærerne.. Barnetallet økte og kretsen ble 7-delt i 1922.

Minner fra Folkenborg skole i krigsårene ved Erling Mustorp

Jeg er født i 1931 og begynte på Folkenborg skole i august i 1938. Det var 19 elever i klassen, 7 gutter og 12 jenter. Min lærerinne var Anna Oustad som vi hadde de tre første årene. Hun var en meget flink lærerinne og godt likt av elevene, behandlet alle likt. Vi hadde fem timer skole tre dager i uka de tre første årene. Siden hadde vi seks timer tre dager i uka de fire siste årene, og da hadde vi lærer Oddmund Ødegård Anna Oustad var lærerinnenens representant i skolestyret, var lærer tre dager i uka på Folkenborg skole og tre dager på Skaltorp skole. Hun var ugift. Jeg har inntrykk av at det var få lærerinner som var gift den gangen, kanskje hadde guttene for stor respekt for dem. Jeg

husker ordfører Volden sa en gang at for en bondegutt å bli gift med ei lærerinne var like mye verdt som fjorten melkekuer. Frøken Oustad hadde bil. en Opel Kadett, som hun kjørte med til Skaltorp skole. Da krigen kom i 1940, var det ikke bensin å få kjøpt, og da brukte hun sykkel. Hun hadde leilighet i annen etasje på skolen. Lærer Ødegård, som var gift med Margit Berger fra Hærland og hadde tvillinger, gutt og jente, bodde i den andre leiligheten, og frøken Bertha Sønstegaard bodde i den tredje leiligheten, alle i annen etasje. Den fjerde læreren ved Folkenborg skole het Olav Fure, han er gift med ei lærerinne ved Mysen skole, Hilda, og hadde ingen barn. De

hadde bil og eget hus på Høytorpjordet. Fure var en meget flink og vel ansett lærer, han kunne gi enkelte elever ekstraundervisning etter skoletid. Han ble midt under en time arrestert av tyske soldater og noen nazister, og satt inne en stund for han slapp ut igjen. Det var ingen av de fire lærerne som var nazister, bare gode nordmenn. Min lærer, Ødegård, var en snill og sosial mann. Han var den eneste av lærerne som røykte pipe. Han er en ivrig hjemmefrontmann og var formann i Milorg. I en av krigens siste dager besvimte han midt i en skoletime. Han var sikkert overanstrengt av for lite søvn og mye å tenke på. Han ble sykmeldt, og vi fikk ny lærerinne, Inger Ellingsen, som vi hadde ut skoleåret. Hun var nyutdannet og en meget flink lærer. Midt i timen kunne vi ha gymnastikk mellom pulttrekkene, noe som var helt nytt for oss. Frøken Ellingsen hadde mistet sin far i fangenskap i Sachsenhausen, og hadde virkelig fått føle hva krigen innebar. Ødegård var flink til å tegne og likte å lære det bort.

Bertha Sønstegaard var den fjerde læreren på skolen. Hun var frøken og bar tittelen med rette. Hun var temperamentsfull og var den eneste som hadde bjerkeris på tavla. Blant elevene ble hun bare kalt Bertha. Når det var spisebrikvarter,

kunne hun gå og se på skolematen til elevene, og smakte gjerne på ei skive ellet to.

Skolen og dens innredning

Folkenborg skole ble bygget i 1926 og var en ny og moderne skole. I kjelleren var det vaktmesterbolig og sløydsal. Sløydsalen ble gjort om til bomberom under krigen, og det ble satt sandkasser foran vinduene. I første etasje var det fire klasserom og et lærerværelse som også ble brukt til bibliotek. Alle klasserommene var like, og det var tre rekker med enmannspulter. Av inventar var det et kateter med en stol bak. På hjørnet på kateteret stod det en blyantspisser, og vi måtte spørre læreren først, før vi fikk bruke den. Til høyre for tavla hang alle verdenskartene som vi kunne trekke ned som ei rullegardin. Her ble vi kalt frem til tavla for å vise hvor byer og land var.

På pulten var det plass til blekkhus og pennal med et lite rom under pultplata til skolebøker. Bak kateteret var tavla med pekestokken og svampen til å pusse av tavla med. Ellers var det skap til oppbevaring av blekkhus når de ikke var i bruk, samt skrivebøker og kladdebøker. Alle skolebøkene måtte vi

Folkenborg skole, 3. klasse 1939

1. rekke fra v, Hilda Brandsrud, Anna Kråkstad, Mathilde Haug, Marit Sletten, Else Lie, Randi Diskerud
2. rekke fra v. Lærerinne Anna Aostad, Helen Rånås, Randi Haug?, Elsa Homstvedt, Eva Våge, Gerd Lund
3. rekke fra v. Johannes Skjærvengen, Henry Bråten, Odd Pettersen, Erling Mustorp, Johan Ås, Knut Kolstad, Ivar Johansen

kjøpe selv, skrivebøker var gratis. Vi fikk tran på skolen, den stod også i skapet. Da krigen kom i 1940 ble det hengt bilde av Quisling over kateteret, det var påbud fra tyskerne og nazistene. Da krigen var slutt, ble bildet tatt ned og brent, og bildet av Kong Haakon kom opp på veggen. Alle vinduene hadde blendingsgardiner som vi måtte dra ned når det var mørkt ute.

Dagligliv på skolen

Når vi ble hørt i lekser, måtte vi stå ved pulten, og når vi hadde og salmevers, ble alle hørt. Skulle vi på do måtte vi spørre om å få gå ut. I klassen var det en som var ordensmann, den jobben gikk på omgang og bestod i å væte svampen og pusse tavla, ta frem blekkhusene og åpne og lukke vinduene for lufting. Hvis det ble slått i stykker ei glassrute, måtte alle være med å betale noen øre hver, og vaktmesteren satte den inn. Jeg kan aldri huske at vi hadde noen øvelse i hvordan vi skulle forholde oss i tilfelle det hadde blitt bruk for bomberommet i kjelleren.

Hele skolen ble varmet opp med ved, det var satt inn en stor Ulefoss 60 centimeters ovn i alle rommene.

Vaktmesteren bar inn all veden for dagen og fyrte opp så det var godt og varmt når vi kom om morgenen. Etterpå var det læreren som holdt fyr i ovnen.

Det var veldig kalde vintre under krigen, det kunne være opptil 30 minusgrader. Når vi kom på skolen, var støvlene helt stivfrosne hos dem som hadde lengst skolevei. De tok av seg støvlene og satte dem til tining under ovnen. Jeg kan huske at det var to gutter som hadde ekstra lang skolevei. De gikk fra Søndre Garseg, over elva ved Elsnes, og når de kom til Mustorp, stoppa de der, var inne og varmet seg før de gikk videre. Det var bare det ene året de gikk på Folkenborg skole.

En vanlig skoledag

Læreren åpnet skoledagen med å lese et stykke fra andaktsboken, så sang vi et salmevers. I første time hadde vi kristendomskunnskap med bibelhistorie og Martin Luthers katekismus. I andre time var det regning. Ole Johansens regnebok. I tredje time, skriving med gjenfortelling og

skjønnskift som gikk ut på å skrive oppå ferdigtrykte bokstaver og siden skrive maken. I fjerde time hadde vi historie, fysikk og kjemi. Noen ganger leste læreren høyt for oss, det kunne være fra Laila, Frøken Detektiv, God dag mann, økseskaft m.m. Hver tredje time begynte med en sang fra Mads Bergs sangbok. På den måten kunne vi alle sangene i sangboka. I første time hadde vi alltid et salmevers som vi måtte kunne utenat.

Av sanger som vi avsluttet dagen med, kan jeg nevne «Så ta da mine hender», «Dype stille, sterke milde» og «Alltid freidig når du går». I siste time slo vi ball eller kasta håndball. Fotball var forbudt, for da sparka vi i stykker støvlene våre, og skotøy var det vanskelig å få kjøpt. Læreren var alltid dommer.

Sløyd / håndarbeid

I fjerde klasse fikk guttene sløyd på sløydsalen i kjelleren, og jentene hadde håndarbeid i klasserommet. Lærerinna var underviser i håndarbeid og læreren i tresløyd. På sløyden laget vi tre forskjellige spekefjølere, skokasse, skammel, balltre, økseskaft og stol. Vi malte sakene våre med rød beis, maling var det umulig å få tak i. Beisen måtte vi betale selv. Materialene vi fikk var tre cm tykke, så det var veldig mye arbeid å få høvlet dem ned til en cm tykkelse. Det var ikke mye verktøy på sløydsalen, vi hadde en høvel hver, men annet verktøy var det lite av - så vi måtte vente på hverandre når vi skulle bruke det.

Svenskesuppe og helsestell

De to siste årene på skolen fikk vi svenskesuppe, det var tre slag: Ertesuppe, betasuppe og havresuppe. Havresuppa var kokt på vann og tørrmelk, betasuppa på brune bonner. Betasuppa var best. Det var kona til vaktmesteren, Klara Kolstad og Margit Haugen som kokte suppene. Vi hadde en aluminiumsboks i en tøypose, og det var satt inn en håndvask i klasserommet så vi kunne vaske matboksene våre etter måltidet. Vi fikk også Møllers tran på skolen, en skje hver, og alle måtte ha. Hadde vi glemt skje, måtte vi

gape opp, og så helte læreren tranen ned i munnen. Det var en gutt i klassen som var veldig tynn og som hadde glemt skjea si «Tar du resten på flaska», sa læreren. «Ja», sa gutten og læreren tømte resten i halsen hans. Flaska hadde stått i vinduet og var ganske god og varm. Vi andre i klassen trodde det var en spøk og begynte å le, vanligvis sto flaska i skapet. En gang i året fikk vi besøk av helsesøster og doktor Dagfinn Haugen som var lege på Høgli tuberkulosehjem. Da ble vi veid og målt og tok pirquetprøve.

Krig og skole

Da krigen kom, tok tyskerne skolen vår, og det gikk en stund før vi fikk den tilbake. En dag kom lærerne Ødegård og Fure hjem til oss på Mustorp for å spørre om de kunne få bruke «salen» som klasserom. Far sa ja med det samme, og dagen etter hentet gårdsgutten skolepultene med høyslaen. Dagen etter ringte læreren og fortalte at tyskerne hadde reist i løpet av natta og at skolen var ledig igjen.

Det jeg husker best fra den første skoledagen etter at tyskerne var reist, var at det var satt sandkasser foran vinduene i kjelleren. Over kateteret i klasserommet var det hengt opp bilde av Quisling.

Tyskerne tok skolen vår uten forvarsel flere ganger under krigen. Vi kunne møte opp på skolen om, morgenen og måtte bare gå igjen fordi den var okkupert. De kunne ha skolen opp til en måned om gangen.

Det var særlig de to siste årene av krigen at tyskerne tok skolen flest ganger. Høsten 1944 hadde vi skolestue i herredstyresalen på Folkenborg en stund. Vi hadde tre timer annenhver dag tre dager i uka, på den måten fikk alle elevene litt skole hver uke. Skolepultene var da kjørt til Folkenborg museum. I min klasse var det ingen som hadde foreldre som var nazister. I de andre klassene var det noen få nazivennlige foreldre.

Aktiviteter utenom skolearbeid

På skolen hadde vi et barneblad som het «Magne», som vi elevene kunne abonnere på. Av skoleturer som jeg kan huske var en tur til Soria Moria i Trømborgfjella i annen klasse. En

sparketur gikk til Lundebyvannet til Fures hytte. Vi gikk på skøyter på isen og spiste matpakkene våre.

Vi hadde ett skirenn i hopp og utfor på Randem i annen klasse i 1940. Alle fikk premie - en kopp i bakelitt. Under krigen var det ingen skoleskirenn. Når vi var på skoletur hadde vi med oss vaffel som var laget av havremel. Den siste skoleturen vi hadde var sykkeltur til Lundebyvannet, som avslutning for sjuende klasse, da var freden kommet

17. mai

Min første 17. mai på skolen var i 1939. da samlet vi oss på Folkenborg skole hvor vi derfra gikk i lag til Mysen skole for å høre på dagens tale til skolebarna. Den ble holdt av Johannes Rånås som var bestyrer på Mysen skole. Det er han som har skrevet Eidsbergsangen. Siden gikk vi i tog sammen med Mysen skole rundt i Mysen til kirken, med musikkorps i spissen. Etterpå gikk vi til hver vår egen skole der vi fikk gratis utdelt hver vår lille brusflaske og to wienerbrød. Den største æren en elev kunne få, var å gå først i 17. mai-toget og bære det store norske flagget. Det var som regel en av de kraftigste guttene i 7. klasse som fikk den æren.

I de fem årene under krigen fikk vi ikke feiret 17. mai. Derimot ble 17. mai i 1945 feiret uten ende. Det gikk borgertog til Folkenborg museum, og det ble det lengste toget noen gang. Det strakk seg fra Smebybakken til Folkenborg. Alle lag og foreninger, unge og gamle, var med og gikk. Hjemmefronten var også med, de var kommet frem fra skjulestedene sine. De bar nå uniform med et hvitt bånd på armen, og alle hadde våpen. Vi visste jo ikke hvem som var med i hjemmefronten under krigen, men plutselig stod vi ansikt til ansikt med folk som hadde vært med.

På talerstolen sto nå den gamle ordføreren Karl Hersleth som ønsket oss alle velkommen til et fritt Norge med trampeklapp og hurrarop. Det ar hornmusikk og sang av Mysen Mannskor, Mysen Damekor, Metodistkirkens Sangkor, Hærland Sangforening o Hebron Sangkor. Alle korene an nå gamle nasjonalsanger som hadde vært forbudt under krigen.

Potetplukking

Alle skolene på landet hadde 14 dagers potetferie om høsten. For å plukke poteter som er et meget viktig kosttilskudd under krigen. Far var nok den største produsenten i bygda den gang med 70 mål potetåker om ble plukket for hånd, mange andre hadde 20-30 mål.

Far hadde en avtale med lærerne Ødegård og Fure på Folkenborg skole, de hadde med seg klassene sine hver dag og holdt orden på ungene på jordet Vanligvis ble det brukt to hester til å dra potetopptageren, men nå måtte vi bruke en ekstra hest foran, som lærer Fure kjørte. Det ble et slit for hestene, for det ble ingen hvile. En dag hadde mor 52 til middag, til vanlig var det 35-40. Den dagen hadde mor fløyelsgrøt som var meget populært. En av guttene spurte om å få den fjerde tallerkenen, men det sa mor nei til. Hun var redd for at han skulle forspise seg. Alle fikk middag hver dag, men skulle ha med seg brødmat. På Mustorp fikk de også brødmat, matpakka fikk de ta med seg hjem Det var populært, for det var lite mat for dem som ikke kom fra gårder. Mor måtte smøre all maten, for det var lite med smør og pålegg, også for oss som bodde på gård. Men brød fikk de, så mye de ville ha. Av pålegg var det hvitost med karve, innkok som så ut som prim, og syltetøy som det ikke var sukker i, for det var ikke å få kjøpt. Mor brukte et kunstig søtningsstoff i stedet.

En gang kom alle de ansatte på Mørstad snekkerfabrikk, de var utkommandert på potetplukking. Lønna var kr 4 for barn og kr 5 for voksne. For mange tror jeg maten de fikk var det viktigste. Mange ville ikke ha penger, men poteter i stedet, for nesten alle hadde en gris. Barna måtte også hjelpe til med å skaffe mat. Høydepunktet på dagen var middagshvilen, da fikk alle spise så mye epler de ville, hoppe i høyet

og grave tunneler og ha litt moro .Etter innhøstingen fikk alle skolebarna gratis kinobillett av kommunen som takk for hjelpen. I 1943 så vi Tørres Snørtevoll og i 1944 Gjest Bårdsen.